

религија код Срба постала народном вером, да су се вера и народност у један истоветан појам слиле.

Само католике у јужнозападним крајевима своје државе није гонио, или из пијетета, или што је избегавао сукоб са папом. Немањином раду на црквеном пољу, у потоњим годинама његове владе, веома је добро дошла била та околност, што је његов најмлађи син Растко, који се под именом Саве закалуђерио на Атонској Гори, позније произведен за првог источног митрополита у Србији. Рад архиепископа Саве уважићемо опширније на другом месту.

Она ревност, коју је Немања у почетку на црквеном пољу, јамачно из политичких узрока, развио, најпосле је и њега самога тако занела, да је 1195. године владу своју уступио своме сину првенцу Стевану, а за тим се повукао у манастир Студеницу, у своју задужбину, где се и закалуђерио под именом „монаха Симеуна". Отуда је после две године отишао у Свету Гору, где је последње дане својега живота провео подижући и даривајући манастире. Он је умро у почетку године 1200, у својој задужбини, манастиру Хилендару, на Гори Атонској.

Кад се оно Немања 1195. године пред великим сабором, на ком су били заступници свију народних сталежа, одрекао владе, и свога првенца сина Стевана прогласио за наследника у достојанствувеликога жупана, у исто доба предао је Вукану, своме другом сину, Зету (са једним делом Хума или Захумља), дакле оно старинско породично наследство (дедовину). Извесно је, да Вукан није био потпуно независан господар у овој области, већ да се морао покоравати својему старијем брату, као великом жупану, у неким односима. Међутим је тај положај, што је млађи брат у својој области заузимао, био у очитој опреци са оним тежњама уједињења, које је Немања целог свог живота неговао.

Ова деоба није могла припомоћи, да ојача организам једноставне државе, која је тежила, да се ослободи примитивних одношаја. Немања је у том случају само повлађивао старинском обичају, који је захтевао, да чланови владалачке породице, признајући ауторитет најстаријега, независно владају појединим областима, као својим наследством. Ова Немањина погрешка на скоро се осветлила. Партикуларизам и опет подиже главу. Вукан, као господар Зете, осећао се доста снажан, да на силу одузме од својега брата достојанство великога жупана. У тој цели ступио је у савез са Андријом, млађим братом мађарског краља Емерика, који бејаше бан Хрватске и Славоније. Да би се још више помогао, обрати се у исто време и папи, обричући, да ће ширити католичку веру. Последице тога савеза са Андријом беху губитак Хума и коначно саједињење Босне са Мађарском.

Папа је потпомагао Вука све дотле, док му се не пријави и Стеван са онаким истим уверењем, а осим тога мољаше папу, да му подари титулу краља. И папа се бејаше на то склонио: али мађарски краљ Емерик не хтеде допустити, да се важност његова суседа увећа, те је 1202 године с војском упао у Србију, заузео и опустошио већи део Стеванових земаља. Велики жупан бејаше се по свој прилици повукао у неки јужни крај своје државе, а краљ Емерик назва се „Rex Rasciae" или „Serbiae" (краљ Расције или Србије), који је назив од тога доба један део титуле мађарских краљева.